

27/11/25 (M)

(i) Printed Pages : 7

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

1	7	4	1	8
---	---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	5
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 5th Semester

(2125)

MUSIC (Instrumental)

Paper-A : Theory (In all Mediums)

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, selecting **ONE** question each from Units-I to IV. Unit-V is compulsory. All questions carry equal marks.

UNIT-I

1. Explain in detail about the different Vadan Shallies of your Instrument. 9
2. Describe the historical development of Indian Music from the prehistoric to the 4th century. 9

UNIT-II

3. Explain the importance of Laya and Tala in Music. 9
4. Give a detailed description of the Folk Instruments of Punjab. 9

UNIT-III

5. Write in detail about the biography of Ustad Bismillah Khan and his contribution in the field of Music. 9
6. Describe the life sketch and contribution of Pt. Nikhil Banerji in the field of Music. 9

UNIT-IV

7. Write the notation of Maseetkhani/Vilambit Gat of any one Raga of your syllabus with full description and two Todas. 9
8. Write Ekgun and Dugun layakaries of Tilwara & Chartal with full description. 9

UNIT-V

(Compulsory Question)

9. Answer any **NINE** questions of the following:
  - (i) Name one ancient musical instrument used in the prehistoric period.
  - (ii) How many notes (Swaras) are there in an octave?
  - (iii) How many basic Layas are there?
  - (iv) Name one string instrument used in Punjabi Folk Music.
  - (v) What title was given to Ustad Bismillah Khan by the Government of India?
  - (vi) Who was the Guru of Pt. Nikhil Benerji?
  - (vii) What is the Vadi-Samvadi of Raag Malkauns?
  - (viii) Raag Des belongs to which Thaata?

- (ix) Which instrument did Ustad Hafiz Ali Khan play?
(x) Which Taal has 14 matras?
(xi) What is the singing time of Raag Jai Jaiwanti?
(xii) Ustad Hafiz Ali Khan belongs to which Gharana?
(xiii) Name a career option in the field of Instrumental Music.

1×9=9

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- यूनिट-I से IV तक प्रत्येक में से एक प्रश्न चुनते हुए सभी में से पाँच प्रश्न हल करें। यूनिट-V अनिवार्य है। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

यूनिट-I

1. अपने वाद्य की विभिन्न वादन शैलियों के बारे में विस्तार से बताएँ। 9
2. प्रागैतिहासिक काल से चौथी शताब्दी तक भारतीय संगीत के ऐतिहासिक विकास का वर्णन करें। 9

यूनिट-II

3. संगीत में लय और ताल के महत्व की व्याख्या कीजिए। 9
4. पंजाब के लोक वाद्यों का विस्तृत विवरण दीजिए। 9

यूनिट-III

5. उस्ताद बिस्मिल्लाह खाँ की जीवनी और संगीत के क्षेत्र में उनके योगदान के बारे में विस्तार से लिखिए। 9

6. पं. निखिल बनर्जी के जीवन-वृत्त और संगीत के क्षेत्र में उनके योगदान का वर्णन कीजिए। 9

यूनिट-IV

7. अपने पाठ्यक्रम के किसी एक राग की मसीतखानी/विलम्बित गत की नोटेशन को पूर्ण विवरण सहित और दो तोड़ों सहित लिखिए। 9
8. तिलवाड़ा और चारताल की एकगुण और दुगुण लयकारी को पूर्ण विवरण सहित लिखिए। 9

यूनिट-V

(अनिवार्य प्रश्न)

9. निम्नलिखित में से किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दीजिए:
- प्रागैतिहासिक काल में प्रयुक्त एक प्राचीन वाद्य यंत्र का नाम बताइए।
  - एक सप्तक में कितने स्वर होते हैं?
  - मूल लय कितनी होती है?
  - पंजाबी लोक संगीत में प्रयुक्त एक तार वाद्य यंत्र का नाम बताइए।
  - भारत सरकार ने उस्ताद बिस्मिल्लाह खाँ को कौन सी उपाधि दी थी?
  - पंडित निखिल बनर्जी के गुरु कौन थे?
  - राग मालकौंस की वादी-संवादी क्या है?
  - राग देस किस थाट से संबंधित है?

- (ix) उस्ताद हाफिज अली खाँ कौन सा वाद्य यंत्र बजाते थे?
- (x) किस ताल में 14 मात्राएँ होती हैं?
- (xi) राग जय जयवंती का गायन समय क्या है?
- (xii) उस्ताद हाफिज अली खाँ किस घराने से संबंधित हैं?
- (xiii) वाद्य संगीत के क्षेत्र में करियर विकल्प का नाम बताइए।

1×9=9

(पंजाबी अनुवाद)

नोट :- कुल पंज प्रश्न करो, यूनिट I ਤੋਂ IV ਤੱਕ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰश्न ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ। ਯੂਨਿਟ-V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰश्ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਆਪਣੇ ਸਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਾਦਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ। 9
2. ਪੂਰਵ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੋਂ ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਲੈਅ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 9
4. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਦਿਓ। 9

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਉਸਤਾਦ ਬਿਸਮਿੱਲਾ ਖਾਨ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ। 9

6. ਪੰਡਿਤ ਨਿਖਿਲ ਬੈਨਰਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਆਪਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਰਾਗ ਦੇ ਮਸੀਤਖਾਨੀ/ਵਿਲੰਬਿਤ ਗਤ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਦੋ ਤੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 9
8. ਤਿਲਵਾੜਾ ਅਤੇ ਚਾਰਤਾਲ ਦੀਆਂ ਇਕਗੁਣ ਅਤੇ ਦੁਗੁਣ ਲੈਅਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-V

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
- (i) ਪੂਰਵ-ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੰਗੀਤ ਯੰਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
  - (ii) ਇੱਕ ਅੱਠਵੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਨੋਟ (ਸਵਰ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
  - (iii) ਮੂਲ ਲੈਅ ਕਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
  - (iv) ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਤਾਰ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
  - (v) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਤਾਦ ਬਿਸਮਿੱਲ੍ਹਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ?
  - (vi) ਪੰਡਿਤ ਨਿਖਿਲ ਬੈਨਰਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸਨ ?
  - (vii) ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਦੀ ਵਾਦੀ-ਸੰਵਾਦੀ ਕੀ ਹੈ ?
  - (viii) ਰਾਗ ਦੇਸ ਕਿਸ ਥਾਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ?

- (ix) ਉਸਤਾਦ ਹਾਫਿਜ਼ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਇਆ ਸੀ ?
- (x) ਕਿਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ 14 ਮਾਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?
- (xi) ਰਾਗ ਜੈ ਜੈਵੰਤੀ ਦਾ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੀ ਹੈ ?
- (xii) ਉਸਤਾਦ ਹਾਫਿਜ਼ ਅਲੀ ਖਾਨ ਕਿਸ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ?
- (xiii) ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਲ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਰੀਅਰ ਵਿਕਲਪ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।

1×9=9